

סימן קצח

דיני חציצה

א. צריכה שתטבול כל גופה פעם אחת - ויליף לה בספרא (פרשת אמור) מדכתיב: "כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר" - מה ביאת שמשו כולו כאחד, אף ביאתו במים כולו כאחד. ולכן פסקו הראשונים - דכל הטובל צריך שיטבול כל גופו ושערו כשהוא ערום, בבת אחת. ולפיכך, צריך שלא יהיה עליה שום דבר החוצץ (שכן אותו דבר החוצץ מונע מגופה להטבל בפעם אחת, ולא עלתה לה הטבילה). וכ"פ **השו"ע** (סעי' א).

ב. בגמרא (נדה סז, ב): "אמר ר' יצחק: דבר תורה, רובו המקפיד עליו - חוצץ, רובו ואינו מקפיד עליו - אינו חוצץ. וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד. וגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. וליגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד! היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה?".

ג. גמרא (עירובין ד, א): "א"ר חייא בר אשי אמר רב: שעורין חציצין ומחיצין - הל"מ... חציצין - דאורייתא ניהו! דכתיב: "ורחץ את כל בשרו" - שלא יהיה דבר החוצץ בין בשרו למים. "במים" - מי מקווה. "כל בשרו" - מים שכל גופו עולה בהם. וכמה הן? אמה על אמה ברום שלוש אמות. ושיערו חכמים מי מקוה - מ' סאה. כי איצטריך הלכתא לשערו...".

א. הקפדה

א. רש"י: דברי ר' יצחק נאמרו דוקא בשערו. אבל בחציצה בגופו - אפילו מיעוט שאינו מקפיד עליו - חוצץ.

ר"ת, רמב"ם, רא"ש, רשב"א - דברי ר' יצחק נאמרו בין בשערו ובין בשאר גופו. וא"כ - גם בגופו, מיעוט שאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ. וכן ההלכה.

ב. נחלקו הראשונים, האם דנים את השער בעצמו או כחלק מהגוף:

רמב"ם - השער אינו נידון לעצמו אלא עם הגוף הוא נידון. וא"כ, אע"פ שיש חציצה ברוב השערות או בכולן - מיעוט מקרי.

גאונים ורוב הראשונים - השער נידון לעצמו. ואי איכא חציצה על רוב השיער, אע"פ שאין על הגוף חציצה כלל - הווי חציצה.

וכתב **הר"ן** - דמקור שיטת הגאונים, כיון שבגמרא אית לן תרי קראי - חד לשערו וחד לבשרו, וע"כ כל חד וחד באפי נפשיה הוא.

השו"ע (סעי' ה) - פסק כגאונים.

ג. אם היא אינה מקפדת בזה, ודרך בני אדם להקפיד:

רשב"א, ר' ירוחם - חוצץ, דאמרינן בטלה דעתה אצל כל אדם (דאם לא כן, נתת דבריך לשיעורין).

רמב"ם - כתב הבי"ד דיש לדון, דמשמע מדבריו דאזלינן בתר דידה בין להקל ובין להחמיר. וא"כ הכא - אינו חוצץ. וסיים וצ"ע.

השו"ע פסק כרשב"א שחוצץ.

ד. אם מקפדת להסירה לפעמים, אבל אינה מקפדת להסירה בשעת טבילה (ודרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו):

רא"ש, ראב"ד ור"ן - חוצץ. דכיון דאיכא זימנא שמקפדת - חוצץ לעולם. וכ"פ **השו"ע**.

(ולכן, כתב **הראב"ד**, דטבעת המהודקת באצבעה חוצצת, אע"פ שאינה מקפדת עליה בשעת טבילה, כיון שמקפדת עליה להסירה בשעת לישה, וכדו'. ועיין לקמן סעי' כג).

וכתב **הט"ז** (סק"ב) שאם מקצת בני אדם מקפידים, וזו אינה מקפדת לעולם - לא הווי חציצה.

ה. אם היא מקפדת על דבר שדרך בני אדם שלא להקפיד:

רמב"ם, טור - חוצץ (הרמב"ם לשיטתו, דאזלין בטר דידה בין להקל בין להחמיר. והטור - בטר דידה אזלין להחמיר, אבל לא להקל).

רשב"א - לא חוצץ, דבטלה דעתה אצל כל אדם.

הב"י - הסתפק בדיון זה.

הש"ך (סק"ב), **הב"ח והמרדכי** - פסקו כרמב"ם והטור דחוצץ.

ו. וכתב עוד השו"ע (סעי' א, ע"פ הגמרא): "ואם הוא חופה רוב גופו, אפילו אין דרך בני אדם להקפיד בכך - חוצץ".

והסביר **הט"ז** (סק"ד): "דדבר תורה - אינו חוצץ, אלא ברובו ומקפיד עליו. וגזרו רבנן ברובו שאין מקפיד משום רוב המקפיד. וגזרו על מיעוט המקפיד ג"כ משום רוב המקפיד. אבל מיעוט ואינו מקפיד, דתרתו לטיבותא - לא גזרו כלל, דהווי גזירה לגזירה". ומ"מ, מדברי הרמ"א (לקמן) משמע, שאף במיעוט ואינו מקפיד, לכתחילה לא תטבול.

ו**כתב הרמ"א**: "ולכתחילה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצים, גזירה אטו דברים החוצצים" (בשם הגש"ד), כגון בדברים הנמצאים על גופה שאינם מהודקים בבשרה.

ז. האם דבר שאינו מהודק ונכנסים בו מים חוצץ? (מחלוקת רש"י ורבתי):

גמרא (שבת נז, ב): "בעא מיניה רב כהנא מרב: תיכי חלילתא (רש"י: שרשראות של חוטים חלולות ועגולות, שקולעות בהן שעה ואינה יכולה למתחן ולהדקן על השיער בחוזקה, והמים נכנסים בהם) מאי? א"ל ארוג קאמרת? כל שהוא ארוג - לא גזרו (דלענין חציצה לא חייץ, דלא מצי לאהדוקי שפיר). איתמר נמי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא ארוג - לא גזרו. ואיכא דאמרי: אמר רב כהנא: חזינא לאחוותי דלא קפדן עליהו. מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא? א"ב: דטניפן...

(פירש **רש"י**: שנטנפו הנך תיכי בטיט, ומקפידות להסירן בשעת טבילה, לפי שהמים ממחין הטיט, ובעלותן מן הטבילה, ירד הטיט על בשרן ומתלכלך. ופירש **הרא"ש בשם היש מפרשים**: "כגון שהחוטים מוזהבים ויפים, ומטנפים מחמת המים, ולכך מקפידות להסירן בשעת טבילה שלא יתלכלכו").

...להך לישנא דאמרת כל שהוא ארוג לא גזרו, הכי נמי ארוג ואע"פ שמטנף (ולא נגזרו). ולהך לישנא דאמרת משום קפידא, כיון דטניפן מיקפד קפדא עליהו".

ו**כתב הב"י** דהלכא כלישנא בתרא.

ונחלקו **רש"י ורבתי** בביאור הגמרא:

רש"י - פירש שכל הדיון בגמרא הוא לגבי הוצאה בשבת בלבד, ולא לגבי דין חציצה, שהרי המים נכנסים בו - ולא חוצץ (וא"כ כיון דטניפו, חיישינן שמא יורידו את התיכי לפני הטבילה ברשות הרבים, ויבואו לטלטלו די אמות). משמע מדבריו, שכל שלא מהודק ועיילי בהו מים - לא הוי חציצה (אפילו אם מקפידים עליו בגלל נקיון).

רבתי של רש"י - פירשו את הגמרא לענין חציצה. והסביר **הב"י** - דכיון דמקפידה עליו מבחינת נקיון (לפי רש"י או הרא"ש) להסירו, אע"פ שאינו מהודק ונכנס תחתיו מים - חשיב חציצה (הסבר זה אינו מובן, שהרי ממ"נ, אם נכנס תחתיו מים - לא חוצץ, ואם כן, מה אכפת לי אם מקפידה או לא, הרי המים נכנסו!! ומ"מ, הסבר זה מקובל על כל הפרשנים. אמנם, **הב"י** מביא הסבר נוסף, שהמוזהבים והמטונפים גורמים לכך שזה יהיה מהודק, ולא יכנסו בו מים. לפי פירוש זה, המחלוקת בין רש"י לרבתי אינה עקרונית, אלא במציאות).

להלכה

הרמ"א (סעי' ד) פסק כרבתי של רש"י: "ואם היו מוזהבות (אע"פ שאינם מהודקים ועייל בהו מיא) חוצצין, דמקפדת עליהם שלא תטנפם. וכן, אם היו מטונפים תחלה, מקפדת עליהם שלא תתלכלך מהן במים, וחוצצין" (וכן פירש **הטור**).

השו"ע: לא כתב דין זה, ומשמע שפסק כרש"י - דהיכא דלא מהידק, ועייל בהו מיא - לעולם אינו חוצץ.

והקשה **הסד"ט** על הרמ"א - מה חציצה שייך בזה, הרי המים באים על גופה מתחת לחוטים (קושייתנו דלעיל)? וענה - דיש לומר, דהוא גזירה דרבנן, לגזור חציצה הרפויה אטו חציצה שאינה רפויה. והא דמותרת לטבול בחוטים אלו כשאינם מוזהבים או מטונפים, מפני שאין האשה מקפדת עליהם להסירן כשהיא באה למים. אבל הכי שמקפידה להסירן עכשיו בשעת טבילה - חשיבי חציצה (וא"כ טבעת וכדומה, שאינה מקפדת להסירה אלא בשעת לישה (סעי' כג), אבל בשעת טבילה אינה מקפדת להסירה - לא חוצץ. אולם, לעיל (סעי' א) כתבנו שהרמ"א פסק שלא תטבול בהם לכתחילה) (ועיין **פתי"ש** סק"ד).

סימן קצח, עמוד 3

עוד קשה - דבסעיף ה' פסק השו"ע ששתי שערות או יותר שהיו קשורות - אינם חוצצים, אפילו אם מקפדת או שיש רוב - משום דלא מהודק, ולמה הכא, שהוא לא מהודק, חוצץ כשהיא מקפדת?

ותירץ **הסד"ט** (סק"ג, וברא"ש סק"ד) - דדוקא בדבר שאינו מגופה (כגון בסעי' ג-ד) אמרינן דמקפיד או רוב שחוצץ אפילו אם נכנס מים. משא"כ שערות דעצמה, דהוה כגופה, אין מקום לומר שחוצץ, אא"כ לא נכנס מים.

הפרישה והלבושי שרד (פת"ש סק"ד) - פסקו כשיטת רש"י.

ומכך **שהרמב"ם והרשב"א** לא הזכירו דין זה משמע שכך גם להלכה.

פסק **הסד"ט** כרמ"א, ומכל מקום היכא דאיכא עוד צד להקל - אפשר להקל.

ובנדה"ש (ביאורים עמ' כ) כתב גם כן, דבשעת הדחק (כגון שא"א לה לטבול שנית) יש להקל ולסמוך על דעת מרן. והוסיף, שאולי יש להקל אף בלא צד אחר - כשנראה לעין שהחוט רפוי.

ובדרכי הטהרה: כתב שלכתחילה נוהגים להחמיר כרמ"א, אך אשה שטבלה והלכה לביתה, א"צ לחזור ולטבול.

ב. דברים החוצצים (סעיף ב')

משנה (מקוואות פ"ט, מ"א): "אלו חוצצין באדם: חוטי צמר, וחוטי פשתן ורצועות שבראשי הבנות".
גמרא (שבת נו, א): "תנן: לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהם עד שתרפם".

פרש"י: הנ"ל - חוטים שבתוך קליעת שיערה.

תוס' ורא"ש: מדובר בחוטים שכורכים בהם השער. וכיון שמקפידים להסירם בשעת חפיפה - הווי מיעוט שמקפיד - וחוצץ. ובהא מועיל אם מרפה אותם. אולם בחוטים שבתוך קליעת ראשה, אין מועיל בהם הרפיון (כיון שאין המים נכנסים כ"כ), אלא שצריך להתירם לגמרי.

וכ"פ השו"ע.

וכתב **הט"ז** (סק"ה): "לפי שמקפדת להסירם בשעת חפיפה או רחיצה שיכנסו שם המים, כיון דאיכא זימנא שמקפדת - חוצץ לעולם. ע"כ, א"צ כאן שיהיה על רובה".

גמרא (שם): "אמר רב הונא: וכולן בראשי הבנות שנינו. מתקיף לה ר' יוסף: למעוטי מאי? אילימא למעוטי דצואר... אלא אמר ר' יוסף: היינו טעמא דרב הונא, לפי שאין אישה חונקת את עצמה".

ומכאן יש ללמוד:

א. חוטי הכרוכין בשער - חוצצין.

ב. בצואר אינן חוצצין (לפי שאין אשה חונקת את עצמה).

ג. בשאר מקומות בגוף - חוצצין (כיון דלא שייך הטעם דאין אשה חונקת את עצמה).

ד. קטלא, שרגילה להדק בצווארה (כדי שתראה בעלת בשר) - חוצצת.

וכ"פ בשו"ע.

חוטים ארוגים (סעיף ג')

כתב **הטור**: חוטים ארוגים - רפויים הם ואינם חוצצים. ובתנאי שלא יהיו מוזהבים ומטונפים (זהו תיכי חליתא שנאמר בגמרא).

וכן כתב **הראב"ד**: שסתם ארוג - כן חוצץ (דמכיון שהן עשויות שתי וערב, מהודקות הן מאוד). אבל אלו החלולות שהן מעשה רשת, רפוי מרפו טובא, ולא מהדקים שפיר, ועייל בהו מייא - ואינם חוצצין.

השו"ע: פסק כראב"ד - אם החוטים האלו חלולים עשוי מעשה רשת - אינם חוצצין.

ג. חוטי השער שאינם מראשה (סעיף ד')

משנה (מקוואות פ"ט, מ"א): "אלו חוצצין באדם: חוטי צמר וחוטי פשתן... ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אינם חוצצים, מפני שהמים באים בהם".

ובגמרא (שבת נו, א) איתא: "מודים חכמים לר' יהודה בחוטי שער" - שאינם חוצצים.

וכ"פ השו"ע: "חוטי שער שאינם חוצצין".

סימן קצח, עמוד 4

וכתב ה"ט"ז (סק"ח) - דסעיף זה מדבר על חוטי שער שלקחה מעלמא, וכרכה אותם סביב שערות ראשה. וגם כאן (כבסעי' ה) דוקא שלקחה ב' שערות או יותר - לא הוי חציצה, אבל אם לקחה שיערה אחת - מיהדק שפיר הקשר ההוא והוי חציצה.
(הרמ"א כאן הגיה - ואם היו מוזהבות או מטונפות - חוצץ (כדלעיל - כרבותיו של רש"י) כדין מיעוט המקפיד, וכדלעיל.)

ד. שערות (מראשה) (סעיף ה')

גמרא (נדה סז, א): "אמר רבר"ה: נימא אחת קשורה - חוצצת. שלוש - אינן חוצצות. שתיים - אינן יודעו! ור' יוחנן אמר: אנו אין לנו אלא אחת".

הרמב"ם, סמ"ג, רא"ש וטור - פסקו כר' יוחנן - שרק שיערה אחת חוצצת.

הר"ן, רשב"א ור' ירוחם - פסקו כרבה בר ר' הונא - שגם ב' שערות חוצצות.

השו"ע - פסק כר' יוחנן: "שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד, קשר אחד - אינם חוצצין. ושערה אחת שנקשרה - חוצצת. והוא שתהא מקפדת עליה (כדין מיעוט ומקפיד - חוצץ). אבל אם אינה מקפדת עליה - עלתה לה טבילה, עד שיהא רוב שיערה קשור נימא נימא בפני עצמו" - שאז הוי רוב ואינו מקפיד - חוצץ.

וכתב ה"ט"ז (סק"ח) דכאן מיירי בשערותיה עצמה. וההבדל בין סעיף ד' לסעיף ה' - דבסעיף ד', דמיירי בשערות דעלמא, אם כרכה שיערה אחת הוי חציצה אפילו שזה מיעוט ואינה מקפדת (עכשיו) ע"פ סק"ה, כדין חוטי צמר בסעי' ב - דמיא לא עיילי שמה עד שתתפס. והכא (סעיף ה') - דמיירי בשערות ראשה שנקשרו - דין זה תלוי במקפדת, ודוקא ברוב מקפדת (מיעוט ומקפדת - חוצץ, רוב אפילו לא מקפדת - חוצץ).

וכתב הרמ"א: "ואין חילוק בין אם קשר שתי שערות עם שתי שערות, או שקשר שתי שערות בפני עצמן" - אינם חוצצין.

וכתב ה"ש"ך (סק"ז): "וכן שיערה אחת שנקשרה - אין חילוק בין שהיא קשורה עם חברתה אחת עם אחת, או שקשורה בפני עצמה - בכל ענין חוצצת".

ה. שער במקומות אחרים בגוף (סעיף ו')

משנה (מקואות פ"ט, מ"ב, ט): "ואלו חוצצים באדם... קליקי הלב והזקן, ובית הסתרים באשה... אלו שאין חוצצין - קליקי הראש, ובית השחי, ובית הסתרים באיש. רבי אליעזר אומר: אחד האיש ואחד האשה, כל המקפיד עליו - חוצץ, ושאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ".

ובתוספתא: בית הסתרים באשה - דוקא בנשואה, אבל בפנויה - אינו חוצץ. והסביר ה"י: הטעם - משום שנשואה מקפדת, כדי שלא תתגנה על בעלה, אבל פנויה, וכן האיש - אינם מקפידים.

וכן פסק ה"ש"ע: "שיער שכנגד הלב (בחזה) ושבזקן הנדבק זה בזה מחמת הזיעה - חוצץ. שבראש ושבתית השחי - אינו חוצץ. ושבאותו מקום - באיש אינו חוצץ, ובאשה - בנשואה חוצץ, בפנויה אינו חוצץ".

וכתב ה"ב"ח (וכן בט"ז סק"י): אם היתה נשואה, שאין בעלה מקפיד בזה, אפילו הכי חוצץ, דאזלינן בתר רוב נשואות.

וכתב ה"סד"ט (מובא בנד"ש סקמ"ה): דמיירי הכא שרק מיעוט השערות נדבקים, שאז בראש ובבית השחי - לא חוצץ. אבל אם רוב נדבקים - חוצץ, אפילו אינן מקפידות על כך, דקיי"ל דהשערות נדבקי לעצמן.

ופסק הרמ"א (בשם המרדכי): "ואותן שיש להן כמין קליעות שערות דבוקות זו בזו, ונעשית בלילה ע"י שד, וסכנה להסירן - לא חייצין".

ובבדה"ש (סקנ"ב): הביא ג' טעמים (שנאמרו במרדכי) להקל:

א. שכיון שהשערות מודבקות היטב הוו כחתיכה אחת, וכמקום הבלוע שאין צריך ביאת מים.

ב. שכיון שקלועות הרבה שערות ביחד, המים נכנסים לתוך הקליעה.

ג. כיון שסכנה להסיר את הקליעות - היינו רבותיה (פירוש, כשם שהולד במעי אמו נוכרית, אינו נחשב חציצה כשטובלת לגירות, משום ריבותיה - פירוש שהולד צריך לגוף האם לחיותו, הוא הדין הכא, שסכנה לה להסיר את הקליעות - היינו רבותיה, ולא חשיב חציצה).

סימן קצח, עמוד 5

(ובבדה"ש (בביאורים) הוסיף טעם נוסף להקל ששייך רק במיעוטו - שכיון שהוא סכנה להסירם, ודעתה שיהיו הקליעות עד שיפלו מאליהם - חשיב כאינה מקפדת).

ו. לפלוף בעיניים (סעיף ז')

משנה (מקוואות פ"ט, מ"ב): "אלו חוצצין באדם... לפלוף שחוץ לעין... אלו שאין חוצצין... לפלוף שבעין".

ובגמרא (נדה סז, א): "אמר מר עוקבא: לפלוף שבעין - לח אינו חוצץ, יבש חוצץ. אימתי נקרא יבש? משהתחיל לירק".

רמב"ם ותוס': הבינו שהחילוק בין לח ויבש הוא בתוך העין, אבל מחוץ לעין אפילו לח הווי חציצה.

רא"ש, טור ור' ירוחם: הבינו שהחילוק בין לח ויבש נאמר מחוץ לעין, אבל בתוך העין - בכל גווני לא חוצץ (דבתוך העין לא שייך יבשות, אף על פי שהוא יבש הרבה, מפני שדמעה מלחלתו במקום דיבוקו, ואינו חוצץ).

והסמ"ג: כתב, שיבש בכל מקום חוצץ, ולח בכל מקום אינו חוצץ.

נחלקו הטור והב"י בהבנת הרמב"ם:

לדעת **הטור**: סובר הרמב"ם שיש חילוק בלפלוף בתוך העין בין בתוך ג' ימים ללאחר ג' ימים (שכן כתב הרמב"ם לחלק לגבי שריטה. וסיים שם 'וכן לפלוף שבעין, והבין הטור שבא הרמב"ם להשוות גם לענין לחלק בין בתוך ג' ימים ללאחר ג' ימים) - שבתוך ג' ימים - יבש בתוך העין אינו חוצץ.

אך **הב"י** חלק על הטור, והקשה עליו כמה קושיות. וכן הקשה - הרי לא מצינו בתלמוד מי שחילק בלפלוף שבעין, בין בתוך ג' ימים ללאחר ג' ימים, ומהי תיתי לרמב"ם לפליגי בינייהו? אלא ודאי שאינו מחלק בכך, ומה שכתב 'וכן' - אין זו השוואה גמורה.

השו"ע: פסק כרמב"ם (לפי פירושו, דהיינו שהמקרה היחיד שאינו חוצץ - הוא לפלוף לח שבתוך העין).

הב"ח: חילק בין בתוך ג' ללאחר ג'.

הש"ך (סקי"ב): כתב שהעיקר כדעת השו"ע.

הראב"ד, הרשב"א, הרמב"ם, ר"ת והסמ"ג: כתבו שחציצה זו נאמרה לטהרות בלבד ולא לבעלה (וכן בסעיף ח' וט', ועיין לקמן).

וכתב הש"ך (סקי"ג): בשם הרא"ם, הסמ"ג והמרדכי שלכתחילה לכולי עלמא צריך להיזהר גם לבעלה, ואם אפשר שתטבול שנית - יש להחמיר. אך כשאי אפשר, ודאי כדאי הם כל הני רבוואתה לסמוך עליהם.

(והעיר **הבדה"ש** (סקי"ט) שזה דוקא בלפלוף שבתוך העין, אך מחוץ לעין - אפילו לח חוצץ גם בדיעבד, וצריכה טבילה שנית (בשם **החכ"א**)).

ז. כחול שבעין (סעיף ח')

גמרא (נדה סז, א): "כחול שבעין - אינו חוצץ, ושחוץ לעין - חוצץ. היו עיניה פורחות - אף שחוץ לעין אינו חוצץ".

פירוש פורחות: **א.** דומעות, **ב.** נפתחות ונסגרות תמיד (מצמוץ), **ג.** פתוחות (**רמב"ם**).

(**בב"י** כתב שדעתו של הרמב"ם כשיטה ב' הנ"ל, אך **הט"ז** כתב שבשעת הטבילה עשתה כך, ולפי זה הרמב"ם הוא כפירוש השלישי).

השו"ע: כתב כפירוש השני.

והב"ח: כתב דלהלכה נקטינן ככל אחד מהשלושה פירושים, דבין כך אינו חוצץ.

הטעם שאינו חוצץ:

א. משום שלחות העין מעבירתו, ומה שנשאר אין בו ממש (הלבוש).

ב. אינה מקפדת כי נוח לה שישאר בעיניה (**מאירי**, וכ"כ **בדה"ש** סק"ב).

וכתב **הש"ך** (סקי"ד) בשם **הבה"ג**: שכל הנ"ל אינו חוצץ דוקא אם שמה לקישוט, אך לרפואה חוצץ (ומשמע שסובר לפי הטעם השני (מאירי), כיון שדעתה להסירה כשתרפא).

ובבדה"ש (סקי"ד) כתב שהפוסקים לא הביאוהו בדבריהם, משמע שסוברים שיש להקל אף כשהושם לרפואה (שכן לטעם הראשון אין חילוק בין רפואה לקישוט).

סימן קצח, עמוד 6

הראשונים הנ"ל שמקילים בדיעבד בליפלוף (דהווי רק לטהרות), מקילים גם בזה אפילו בכחול שחוץ לעין.

ח. דם וריר (סעיף ט')

משנה (מקואות פ"ט): "אלו חוצצין באדם... וגלד שחוץ למכה. אלו שאין חוצצין... וגלד (פירוש - ליחה, ריר) שעל המכה".

תוספתא: "דם יבש שעל המכה חוצץ".

ובגמרא (נדה סז, א): "אמר רמי בר חמא: הני רבדי דכוסליתא (דקירה של מקיזי דם) עד ג' יומי לא חייצי, מכאן ואילך חייצי".

רש"י: דרכן של מכות של הקזת דם להעלות גלד. ג' יומין גלדן רך ומחובר, והווי כגוף הבשר ולא חייצי. אך לאחר ג' ימים הגלד מתייבש ונפרד מהגוף וחוצץ.

והמרדכי פירש, דעד ג' ימים שהוא רך, המים חודרים תחתיו ואינו חוצץ. לאחר ג' ימים זה מתייבש ונדבק בדוחק על הבשר והמים לא חודרים. ולכן לא תטבול אחר ג' הימים עד שיתרפא הפצע, או שתסיר הגלד (אפילו אם מצטערת כשהיא מסירה). וכן פסקו **הסמ"ג והסה"ת**.

והסביר **הרא"ש**: ואחרי ג' ימים חוצץ - "כי הוא חוץ למכה ונקרש ונעשה עב. אבל מה שבתוך המכה הוא רך תמיד (ואינו חוצץ). הילכך, אשה שהיא בעלת חטטים, צריכה לרחוץ במים עד שיתרככו".

וכתב **הסמ"ק**: הרגילו הנשים להסיר מעליהן כל גרב וכל שחין, אף על פי שמן הדין לא היה צריך. לפי זה, אין לאסור מלטבול אשה שיש לה חטטים בראשה.

השו"ע פסק כפירוש הרא"ש: "דם יבש שעל המכה חוצץ (תוספתא), וריר שבתוכה אינו חוצץ. יצא ריר מתוכה: כל תוך ג' ימים - לח הוא ואינו חוצץ. לאחר מכן - יבש הוא וחוצץ. לפיכך אשה בעלת חטטים, צריכה לחוץ במים עד שיתרככו".

ופסק **הרש"ל** (מובא בט"ז סק"ד): שגלד אף על פי שמצטערת בהסרתו צריכה להסירו, ואם לאו חוצץ.

ובשו"ת הר צבי (תשובה קסט): פסק שכל שמצטערת בהסרתו אינו חוצץ.

ט. האם שלושת הדינים הנ"ל נאמרו דוקא לטהרות?

בגמרא (נדה סו, ב - סז, א) נאמרו סידרת מימרות:

א. אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול.

ב. אשה לא תטבול בנמל.

ג. נתנה תבשיל לבנה, וטבלה ועלתה, לא עלתה לה טבילה.

ד. הני רבדי דכוסליתא - עד תלתא יומי לא חייצי ומכאן ואילך חייצי.

ה. לפלוף שבעין: לח - אינו חוצץ, יבש - חוצץ...

ו. כחול שבעין - אינו חוצץ, ושעל גב העין - חוצץ...

ז. אמר ר' יוחנן: פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר, לא עלתה לה טבילה.

יש שגורסין בסוף כל המימרות האלו:

"ולית הלכתא ככל הני שמעתתא, דלא איתמר אלא לטהרות. אבל לבעלה שפיר דמי, כי הא דאמר ריש לקיש: אשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה".

ובפוסקים הובאו 5 שיטות בזה:

א. **רש"י, רא"ש, תוס'**: גירסתם כגמרא אצלנו, שלא נאמר כלל: ולית הלכתא. ולכן מימרות אלו להלכה גם לבעלה.

ב. **ר' ירוחם**: גורס 'לית הלכתא', וזה מתייחס רק לגבי כחול שבעין.

ג. **ראב"ד ורשב"א**: גורסים 'לית הלכתא', וזה מתייחס לגבי ג' שמועות (ריבתא דכוסליתא, לפלוף שבעין וכחול שבעין (רמב"ם פ"ח)).

ד. **ר"ת והסמ"ג בשם הארוך**: נאמר 'לית הלכתא' לגבי כל השמועות אי-ו'.

ה. **ר"ן**: נאמר 'לית הלכתא' גם לגבי ז' (פתחה עיניה ביותר).

סימן קצח, עמוד 7

וכתב **המרדכי** בשם **הרא"ם** דאף למאן דמסקינן דהני מילי לטהרות אבל לבעלה לא - הני מילי בדיעבד. אבל לכתחילה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות. וכן כתב **הסמ"ג**.

השו"ע: כתב את הדינים האלו להלכה. ומשמע שפסק כרש"י והרא"ש.

והש"ך (סק"ג): תמה על דעת **השו"ע** שלא הזכיר את דעת **הראב"ד**, **רשב"א** ו**רמב"ם**. ואדרבא היה לו לפסוק לפיהם להלכה, שהרי זה מיעוט ומקפיד והווי דרבנן, ובדרבנן הלך אחרי המיקל.

וכן דעת רה"פ לגרוס - "ולית הלכתא". לכן כתב **הש"ך**, דכדאי הם רוב גדולי הפוסקים לסמוך עליהם שפסקו שלטהרות דוקא איתמר ולא לבעלה. ומכל מקום (ע"פ **המרדכי**) צריך להזהיר לבעלה לכתחילה לכל דבר. והיכא דאפשר שתטבול שנית - יש להחמיר.

י. רטייה שעל המכה (סעיף י')

משנה (מקואות פ"ט): "אלו חוצצים באדם... והרטייה שעל המכה" (פירוש רטייה - תחבושת שעל המכה).

וכ"פ **השו"ע**. והטעם - דהוי מיעוט המקפיד שכן רוצה להסירו.

(דין אגד שעל המכה יתבאר בסעיף כ"ג)

יא. חץ או קוץ התחוב בבשר (סעיף י"א)

משנה (מקואות פ"י, מ"ח): "חץ שהוא תחוב באדם: בזמן שהוא נראה - חוצץ. ואם אינו נראה - טובל ואוכל תרומתו".

תוספתא (הביאה ר"ש בסוף מקואות): "הנכנס לו חץ בירכו: רבי אומר: אינו חוצץ, וחכמים אומרים: הרי זה חוצץ. במה דברים אמורים? בשל מתכת. אבל בשל עץ - הרי זה חוצץ (כלומר, גם רבי מודה שבצץ חוצץ). ואם קרם עליו העור מלמעלה - הכל מודים שאינו חוצץ".

הטעם לחילוק בין עץ למתכת: כתב **רש"י**: **א.** מתכת עיילי מיא טפי מעץ, שאינו נדבק כ"כ עם הבשר. **ב.** בשל מתכת איכא סכנה טפי כשמוציאו, ולכן הוי מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ.

ונחלקו הראשונים אם בתוספתא מדובר במקרה שהחץ נראה מבחוץ או שאינו נראה?

ב"י בדעת הטור: מוכרחים לפרש שהתוספתא מדברת על חץ שנראה מבחוץ: **א.** כדי שמשנתנו לא תהיה אליבא דיחידאה (רבי), **ב.** אם מדובר בשאינו נראה מבחוץ - לא מובן טעם חכמים, שכן מדוע יחוצץ אם אינו נראה? לפי זה, כשנראה מבחוץ - חוצץ (כחכמים - בין בעץ בין במתכת). וכשאינו נראה - אינו חוצץ.

ופירוש נראה מבחוץ:

כתב הב"י: **א.** כשהוא משוקע לגמרי, דעת רבנן - דכל שהוא נראה, אע"פ שהוא משוקע, גזרו בו גזירה אטו שאינו משוקע. ואלו רבי - לא גזר. וכשקרם עליו העור לכולי עלמא אין לגזור.

ב. כשהחץ שווה לבשר, דעת רבנן - שאי אפשר שלא יהיה מקצתו על הבשר, ולכן חוצץ (אבל משוקע אע"פ שנראה אינו חוצץ). ורבי סבר - שכיון שאינו בולט ואין מקצתו על הבשר, אינו חוצץ. ואם קרם עליו עור מלמעלה, מודים רבנן שאינו חוצץ (דאין מקפידים להוציאו, והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד עליו שאינו חוצץ).

ולכן פסק **הטור**: "אם נראה מבחוץ - חוצץ, ואם אינו נראה מבחוץ - אינו חוצץ. אם יש עליו קרום - בכל ענין אינו חוצץ" - שילוב של המשנה והברייתא.

ב"י בדעת הרמב"ם ור' ירוחם: פירשו שהתוספתא באינו נראה מבחוץ איירי. ואפילו הכי גזרו רבנן שחוצץ אטו כשהוא נראה מבחוץ. ורבי לא גזר (ולכן כשאינו נראה - אינו חוצץ, אבל עץ חוצץ) והמשנה כרבי. ואף על גב שהיא כיחידאה, אין בכך כלום, שיש כמה משניות כאלה. ולפי זה, המשך הברייתא: "ואם קרם עליו עור מלמעלה" זה לחכמים בלבד דלא קיי"ל כוותיה. ולרבי אין צורך בקרימת העור, אלא כל שאינו נראה - גם ללא קרימה אינו חוצץ.

לכן פסק הרמב"ם כמשנה בלבד: חילוק בין נראה לשאינו נראה. ולא הזכיר דין קרימת העור.

כתבו **הרא"ש**, **טור** ו**ר' ירוחם**: דקוץ דינו כחץ.

השו"ע כתב כלשון המשנה: "חץ או קוץ התחוב בבשר, אם נראה מבחוץ - חוצץ, ואם אינו נראה - אינו חוצץ".

הקשה **הש"ך** (סק"ז) על **הב"י**: משנתינו אינה כרבי, שהרי רבי מודה דבשל עץ חוצץ אע"פ שאינו נראה, ואילו המשנה אינה מחלקת בין של עץ או של מתכת. לכן כתב הש"ך, שהתוספתא מדברת בחץ הנראה, ושכן גם דעת הרמב"ם רא"ש ור"י. הלכה כחכמים, ואין חילוק בין של עץ או מתכות, אלא כל הנראה, אפילו של מתכת חוצץ. ובאינו נראה - אפילו של עץ אינו חוצץ. ומה שלא כתבו בשקראם עליו בשר מותר, משום שזה פשוט.

בענין ההסתפקות של הב"י: אם "נראה" נקרא גם כמשוקע או רק משהו לבשר - כתב **הש"ך** (סקט"ז) דנראה לקולא כפירוש הב"י. שווה לבשר - נקרא נראה (והו"ל מיעוט המקפיד ולכן חוצץ), וכשמשוקע - אינו נראה ואינו חוצץ (ואע"פ שנראה העץ מונח בבשר הפנימי, כתב **בבד"ש** סקצ"ב "ורחץ בשרו במים" - כל בשר העור החיצוני, ולא על הבשר הפנימי), וכ"כ **הלבנוש**. אולם, **הב"ח** כתב להחמיר אף במשוקע, כל שנראה מבחוץ דגזרינן בזה אטו שאינו משוקע.

הסד"ט, **הכ"א**, **לח"ש** - הכריעו להקל בזה כש"ך (כיון דמיעוט המקפיד אינו אלא מדרבנן), וכ"פ **בבד"ש** (סקצ"ב).

יב. לכלוכים על הבשר (סעיפים י"ב - י"ד)

א. משנה (מקואות פ"ט): "אלו חוצצין באדם... וגלדי צואה שעל בשרו. אלו שאין חוצצין... ולכלוכי צואה שעל בשרו (מחמת זיעה)".

וכ"פ **השו"ע** (סעי' יב): "לכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה - אינם חוצצין. נגלד כגליד - חוצץ".
הסביר **הב"ח** - דלכלוכי צואה, כיון שהם לחים עייל בהו מיא. וכשזה מתייבש ונעשה כגליד, מעכב את המים מלבוא על גופה, וגם מקפדת היא על הלכלוך הזה, ומשום הכי חוצץ.

ב. משנה (שם): "אלו חוצצין באדם... והמלמולין" (פירוש: כשאדם מגבל טיט או לש עיסה ומשפשף ידיו זו בזו נופל מהם כמו חוטים - והם נקראים מלמולין).

וכ"פ **השו"ע** (סעי' יג): "מלמולין שעל הבשר חוצצין".

ג. משנה (שם): "אלו חוצצין באדם... טיט היון וטיט היוצרים וגץ יוני. איזהו טיט היון? זה טיט הבורות, שנאמר: "ויעלני מבור שאון מטיט היון" (תהלים מ, ג). טיט היוצרים - כמשמעו. רבי יוסי מטהר בשל יוצרים ומטמא בשל מרקה. וגץ יוני - אלו יתדות הדרכים שאין טובלין בהם ולא מטבילין אותם. ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח".

כתב **הטור**: דג' סוגי הטיט הללו חוצצים דוקא כשהם יבשים, אבל לחים אינם חוצצים. ואילו שאר סוגי הטיט אפילו יבש אינו חוצץ.

הרמב"ם כתב: דהני ג' סוגי הטיט חוצצים אפילו לחים, ושאר סוגי הטיט: בלח - אינו חוצץ, ביבש - חוצץ. וכ"כ **סמ"ג**.

השו"ע (סעי' יד) פסק כרמב"ם, והעיר **הרמ"א**: "מיהו אם היא מקפדת - אפילו בדבר לח חוצץ".

ערוה"ש: ונראה שלדעת השו"ע, כשטובלת ועליה טיט לח - כל הטיט יורד. ואילו לדעת הרמ"א נשאר קצת רושם בבשרה, ולכן אם היא מקפידה עליו חוצץ.

וכתב **הב"ח** - דעכשיו שאין אנו בקיאים במיני הטיט - כולם חוצצים, אפילו כשהם לחים. וכ"פ **בבד"ש** (סקק"ז). וכתב עוד (**בבד"ש בשם ערוה"ש**) שנהגו הנשים להסיר מעל גופן כל מיני טינוף קודם הטבילה.

ד. תוספתא: "היו רגליו מלאות אבק, וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה - טהור". וכתב **הב"י**: דמשמע שטהור בדיעבד, ולא לכתחילה. וכן במשנה (מקואות פ"ט, מ"ב): "ולא יטבול באבק שעל רגליו". וכ"פ **הרמב"ם**, וכתב נהי לכתחילה יש להזהר מלטבול באבק שעל רגליו, מ"מ היכא דעבר וטבל - טהור, דסתם מים מעבירין את האבק, ואע"פ שאינן חמים.

אך **הר"ש** גרס בתוספתא: "היו רגליו מלאות אבק, וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה - **טמא**, שפשף או טבל בחמין - טהור". משמע, דכשאינן חמים ולא שפשף - בדיעבד נמי טמא. והסיבה היא, שכשטובל רגלים מאובקות באבק - נעשה האבק לטיט וחוצץ.

השו"ע (סעי' מה) הביא את שתי הדעות כ-י"א (את דעת הר"ש בסיפא - ומשמע שפסק כמותו).

וכתב **בפת"ש** (סקכ"ג) שזה באבק שעל הרגלים, אבל באבק שעל השיער - חוצץ לכו"ע, כיון שנדבק שם היטב.

סימן קצח, עמוד 9

תוספתא: "הדיו, החלב, הדבש, שרף תאנה, שרף התות, שרף החרוב ושרף השיקמה: יבשין - חוצצים; לחים - אין חוצצים".

בשאר שרפים: **טור** - בשאר אילנות משמע שאפילו יבשים אינן חוצצים.

רמב"ם - לחומרא - דאפילו לחים חוצצים. וכ"פ השו"ע.

והסביר המרדכי הטעם שבלח אינו חוצץ - מטעם ההקפדה הוא, שעל יבש - דרך בני"א להקפיד, ועל לחין - אין מקפידים. והוסיף: אבל אם מקפידים, אפילו לח חוצץ (כדפסק הרמ"א בסעי' יד, וכתב הש"ך - שפסקו שייך גם לסעיף שלנו). וכן משמע מהרוקח.

יש שמסביר הטעם: שבלח אינו חוצץ משום שבלח המים נכנסים, וביבש - אין המים נכנסים (חציצה פיזית). **המרדכי** דחה טעם זה. וכתב **בבד"ש** (סי"ק קיא) שבשעת הצורך יש לסמוך על דעה זו.

וכתב **החכמת אדם** - שעכשיו אין אנו בקיאים במיני השרפים, וכל הסוגים חוצצים אפילו בלח.

יד. דם שנסרך בבשר (סעיף ט"ז)

כתב **הרמב"ם**: "דם שנסרך בבשר, אפילו לח חוצץ". וכ"פ בשו"ע.

פירוש דם שנסרך: שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת, כשתולים בו אצבע נמשך והולך חוט ממנו.

טו. צבע על הגוף והשער (סעיף י"ז)

כתבו **הרא"ש**, **הרשב"א** ו'**ירוחם**: דצבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשם - אינו חוצץ. וכ"פ השו"ע.

והטעמים: **א.** כי הוא נוי להן ואינן מקפידות, ואדרבה עשאוהו במתכוון וחוזרות ומחדשות אותו תמיד, ונחשב בכך כאילו הוא מגופו של אשה ושערה (וכמו בבגד צבוע, שאין הצבע דבר נוסף אלא כגוף הבגד, שהרי מצינו טבילה לפרוכת אע"פ שיש לו תכלת וארגמן ותולעת שני). ואינו חוצץ אפילו כל שערותיה צבועות. ושאני מסעיף ד', דהכא רוצה להתנאות בו והרי הוא כגופה ממש.

ב. הצבע אינו דבר שיש בו ממש, אלא מראה וחזותא בעלמא, וחזותא לאו מילתא היא להיות כדבר הנחשב בפני"ע, ולהיות חוצץ בין המים לגופה.

עוד כתבו (הראשונים הני"ל) שכל אישה שאומנותה לצבוע, כיון שדרכה בכך - אינה מקפדת, ועוד, דאין זה ממשו של צבע. וכדאמרין **בזבחים** (צח, א): "רבב על בגדו - חוצץ. ואם מוכר רבב הוא - אינו חוצץ". וכ"פ בשו"ע.

וכתב **רבינו ירוחם** - דה"ה באשה ששוחטת תמיד וידיה מלוכלכות בדם - אינו חוצץ, שרוב בני אומנות זו אינם מקפידים. וכ"פ הרמ"א.

נחלקו הפוסקים אם צריך את שני הטעמים כדי להקל (בד"ש סק"כ):

ב"ח, **פרישה** ו**סד"ט**: צריך את שני הטעמים.

ט"ז, **חכמ"א**, **מאירי**, **תשב"ץ**, **ועוד**: אם הצבע אין בו ממש אלא מראה בעלמא - אינו חוצץ בכל אדם (ולא רק אצל צבעים), שזה הטעם מספיק כדי להפקיעו מדין חציצה. וכתב **בבד"ש**, שאצל צבע, אפילו יש בו ממש - אינו חוצץ כיון שאינו מקפיד עליו. ולדינא: כתב שיש לסמוך על דברי המקילים בעת הצורך.

לפי"ז: אשה ששמה יוד על מכתה, וכן אשה שקלפה אגוזים ירוקים ונשאר מצבע ירוק על ידיה ואינה יכולה להסירו - יש להקל אצלה לטבול כן, כל שרחצה היטב ולא נשאר שם אלא מראה צבע. וה"ה בחינא (וכתב שצ"ע אם זה חופה רובו, כיון שיש בזה חשש דאורייתא), וה"ה גבי דיו (סעי' טו) כשיש חזות בעלמא וקשה להסירו.

טז. דין חציצה בצפרנים (סעיפים י"ח - כ"א)

משנה (מקואות פ"ט): "אלו חוצצים באדם... ובצק שתחת הציפורן. אלו שאין חוצצים... צואה שתחת הציפורן".

סימן קצח, עמוד 10

תוספתא: "צואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר, והבצק שתחת הציפורן אפילו כנגד הבשר - הרי אלו חוצצין".

רא"ש, רשב"א, ר' ירוחם - כתבו כתוספתא.

רמב"ם (מקוואות פ"א, הי"ד) - פסק כמשנה (וביאר הב"י שלדעתו התוספתא חולקת על המשנה, ובה"ג הלכה כמשנה).

תוס' (נדה סז, א) והמרדכי כתבו שצואה שתחת הציפורן: יבשה - חוצצת (והמשנה שאמרה: "ואלו אינם חוצצים... צואה שתחת הציפורן" - מיירי בלח).

כתב **הטור** - "ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך (ב"י - בין בצואה בין בבצק). הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ" (דהרי מיעוטו שאינו מקפיד).

ובב"י כתב: "דרך הכלות... שהנשים הנשואות הולכות לבית המרחץ, להקפיד דלא יהא שום צואה תחת הציפורן שלא כנגד הבשר, מיהא כדי שלא יתגנו על בעליהן באמרום שמצואתן לא רוחצו... ואפילו אם זו אינה מקפדת - בטלה דעתה... ובצק שתחת הציפורן, היינו טעמא דאפילו כנגד הבשר חוצץ, משום דבאיזה מקום שימצא הבצק בצפרנים - איכא למיחש שתתגנה על בעלה באמרו שמאכילתו זוהמת צפרניה, שבשעת לישא מטלת זוהמה בעיסה, ועל כן נכנס בצק בצפרניה".

ובד"מ (סק"י) כתב להסביר את דברי הטור, ע"פ **הסמ"ג וסמ"ק** שכתבו בשם **ר"ת**, שאם הלכלוך כ"כ מעט שאין דרך בני"א להקפיד עליו - אינו חוצץ. הלכך, מי שאינה מקפידה, אינו חוצץ כלל.

השו"ע (סעי' יח) כתב כרא"ש ורשב"א (כלשון התוספתא).

אמנם, **בסמ"ק בשם ר"ת** כתב לחלק, שכ"ז דוקא בצואה הנדבקת, אבל צואה שאינה נדבקת אינה חוצצת.

אך לדינא כתב **הב"ח** - דאין להקל בכך, שאין אנו בקיאים להבחין ולידע איזה נדבק ואיזה אינו נדבק.

ב. נטילת הצפרנים

מקור המנהג - כתבו **הרא"ש הרשב"א** (ר"ן ור' ירוחם): "לפי שאינן יכולות לכוון מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, נהגו הנשים ליטול צפרניהן בשעת טבילתן" (וכמובן, מטעם שמא יהיה שם בצק או צואה שיחצצו). וכ"פ **השו"ע** (סעי' יח).

כתב **המרדכי בשם הראב"ה בשם הגאונים**: דוקא בצק שתחת הציפורן חוצץ, אבל הציפורן עצמה אינה חוצצת. ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך, ועוברת מכנגד הבשר - אינה חוצצת. וטעמא - משום שהציפורן הוי מגוף האדם.

אך **הב"ח** כתב (וכן מובא בש"ך סקכ"ה): "ולפע"ד נראה, אפילו ברי לה שלא היה שם טיט כלל, יש להחמיר שתטבול פעם שניה, שהרי איכא למ"ד (ראב"ן) דאם הציפורן עומדת להיקצץ - הוא חוצץ (ולא דמי לשערות הראש, דרוב הנשים אין דרכן לקצצן, משא"כ צפרנים דכולן קוצצים אותם והיון חציצה אם לא תקצוץ אותם).

ובד"מ סק"ז מביא בשם **התוס' והגש"ד** - "דאם שכחה ולא נטלה צפרניה קודם טבילתה, אינו חוצץ, רק שלא יהיה בתוכן טיט. ומ"מ טוב להחמיר ותטבול פעם שניה, משום דא"א שלא יהיה בתוכן טיט". משמע דס"ל דהטעם הוא בגלל הטיט שתחת הציפורן.

להלכה:

השו"ע (סעי' כ) פסק כמרדכי בשם ראב"ה בשם ראשונים. וכתב **בבד"ש** (ס"ק קמד) לדעת מרן, אם לא נטלה הצפרנים בדיעבד עלתה לה טבילה (ע"פ הפסק בסעי' ז).

והרמ"א כתב (ע"פ הגש"ד): "מיהו, כ"ז דוקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה. ומאחר דכבר נהגו ליטול הציפורנים, אפילו אם ציפורן אחת נשאר בידה וטבלה - צריכה טבילה אחרת. וכן נוהגים".

וכתב **הט"ז** (סקכ"א) דכיון שאין טבילה שניה מדינא אלא לחומרא, נראה להצריכה טבילה אחרת כל זמן שלא שמשה. אבל אם שמשה (או אפילו לנה עם בעלה בלי שמששה) - אין להחמיר עליה ולהוציא לעז על בניה, אם לא נמצא שום לכלוך תחתיו. וכן נראה כוונת **ההגש"ד והמהר"ם מלובלין** שחיבו מדינא טבילה שניה, רק אם עדיין לא שמשה.

אך **הש"ך** (סקכ"ה) כתב שכיון שחוששים גם לדעת **הראב"ן** - דכל העומד לקצץ חוצץ, לכן תחזור ותטבול אפילו לאחר שמששה, "וכמדומה לי שכן נוהגים להורות". אבל היכא דלא אפשר לה לחזור ולטבול, אין להחמיר כיון שעבר לילה.

וכתב **החכ"א** - שאם הציפורן קצרה, גם לש"ך אינו חוצץ.

סימן קצח, עמוד 11

ולדינא - כתב **הבדה"ש** שיש להקל כדעת הט"ז שאינה צריכה לחזור ולטבול, אפילו ציפורניה גדולות ביותר, כל שלנה אצל בעלה. וכ"ז מייירי כשאין דבר חוצץ תחת ציפורניה, אבל ביש שם דבר חוצץ - צריכה לחזור ולטבול בכל ענין.

ג. אם אין ידוע שהיה שם טיט:

הט"ז (סקכ"א) כתב שגם בזה יש להקל, שהרי אפילו היה שם צואה היה מיעוט המקפיד ומדרבנן בלבד, וספיקא דרבנן לקולא (וכתב **החכ"א** - דכ"ז אם לא מוצאת עכשיו לכלוך. אבל אם מוצאת עכשיו לכלוך, חיישינן שמא אף בזמן הטבילה היה שם).

והסד"ט חלק וכתב שצריכה לטבול שנית. וראיתו מסעיף כה, ששם אע"פ שדנו בית הסתרים כמיעוט הגוף, פסק שרק אם בדקה קודם הטבילה עלתה לה טבילה! והטעם להחמיר בזה - או משום שאתחזק איסורא דנידה או משום שעיקר דין הבדיקה חייבוהו חכמים על הספק.

בבדה"ש (ס"ק קמז) כתב, שנראים דברי הסד"ט מכח ראיותיו (בביאורים). ולדינא חלק, שאם הציפורנים היו עוברים מעל הבשר - תחזור ותטבול. ואם עד הבשר - יש להקל שא"צ לחזור ולטבול.

ד. צפרני הרגלים

כתב **בפת"ש** (סק"י) בשם **מהר"ר דניאל** שדעתו להקל בצפרני רגלים שאינה צריכה טבילה אחרת, הגם שאינה יודעת אם היה נקי. וכתב, שאפשר אפילו יודעת שלא היה נקי, א"צ טבילה אחרת, שברגלים אין דרכן של הנשים להקפיד.

וכתב **בבדה"ש** (ס"ק קלז), דלכתחילה יש ליטול גם צפרני רגליה, שלא חלקו הפוסקים ביניהם אלא בענין דיעבד. ובביאורים (עמ' לו, ד"ה שלא) הביא בשם **תפארת למשה** שאף ברגלים חוצצים, שכן המשנה והתוספתא לא חילקו בין רגלים לידיים.

אמנם, **מהב"י** יש להביא ראיה שלא חוצץ, שכתב שהקפידא בצפרנים הוא משום שמתגנה בכך על בעלה באמרו שמאכילתו זוהמת ציפורניה. וכתב **הבדה"ש** דכ"ז בצפרנים קצרות, אך בארוכות - יש גם בעיה של עומד ליקצץ (ראב"ן), ובלא"ה יש להחמיר בזה. עוד כתב (ס"ק קמט), שנראה להחמיר גם בצפרני רגליה, שאם נשארה צפורן אחת ברגלה וטבלה, תגזזנה ותטבול שנית.

כתב **בדרכי טהרה** (עמ' קסד): "נשים שמגדלות צפרניהן לזה, או לצורך מלאכתן - לכתחילה צריכות לגזרן, ובדיעבד - אינן חוצצות (דפסקינן דהצפורן עצמה אינה חוצצת (שו"ע סע' כ)). וראוי שלא לגדל צפרנים, כיון שנהגו בנות ישראל לקצוץ את הצפרנים".

ה. אם אירע ליל טבילתה בשבת ושכחה לגזוז צפרניים:

כתב **הט"ז** (סקכ"א) דאע"פ שבחול המועד תאמר לגויה שתטלם לה, בשבת ויו"ט לא תאמר, אלא רק תנקר היטב בטיט שתחת הצפורן ותטבול בלא נטילה, דכיון שאין מצוה גמורה בנטילת הצפרניים, למה נבטל בזה שבות דאמירה לגוי. והוסיף הט"ז: הושטה היא בגדר מסייע, משום שא"א בלא עזרתה.

הש"ך (בנקה"כ) חולק עליו, דגם בשבת ויו"ט תאמר לגוי שיטול הצפורן בידיו או בשיניו, כיון שהוה במקום מצוה. ואף בכלי היה נראה להתיר, אלא כיון דאפשר ליטלן שלא בכלי, למה נקיל בכדי. אבל שלא בכלי הדבר פשוט שמותר, ולית דין צריך בשש. וכן הכריע **בפת"ש** (סק"א).

ו. אם יש לה נפירות במקום הצפורן (סעי' יט):

כתב **המרדכי**: "אשה שיש לה נפח על מקום הצפורן, ולא היתה יכולה לא לחתוך ולא לחטט - אם נפוחה כ"כ שאין הטיט נראה תחת הצפורן - אינו חוצץ, ואם לאו - חוצץ".

וכתב **הב"י** - שהמרדכי למד כן מדתניא גבי חץ התחוב באדם, שאם אינו נראה אינו חוצץ. וכ"פ **בשו"ע**.

וכתב **הש"ך**, שכשם שבחץ, אם נכנס לעומק כך שאינו נראה בשוה לבשר - אינו חוצץ, ה"ה הכא בצפורן כל שהטיט כל כך בעומק שאינו נראה שווה לבשר - אינו חוצץ.

ז. צפורן המדולדלת (סעיף כ"א)

משנה (מקואות פ"ט): "אלו שאין חוצצין... צפורן המדולדלת".

סימן קצח, עמוד 12

תוספתא: "האבר והבשר המדולדלים באדם - הרי אלו חוצצים. ר' יונתן בן יוסף אומר: ציפורן שפירשה רובה - ה"ז אינה חוצצת".

הטור: פסק כר' יונתן בן יוסף, מפני שאף אחד לא חולק עליו. ומסיק מדבריו - שאם פירשה מיעוטה - חוצצת.

הרמב"ם: כתב כלשון המשנה, ולא חילק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה.

ההסברים לפסקו: **א.** סובר שהלכה כר' יונתן בן יוסף, אלא שר' יונתן אמר שפירשה רובה לומר - **אפילו** פירשה רובה, וכ"ש שפירשה מיעוטה שאינה חוצצת.

ב. מזה שדעת ר' יונתן הובאה כיחידאה (והוא סובר כהסבר הטור), משמע שרבנן פליגי עליה, ואמרי דבין כך ובין כך אינה חוצצת - והלכה כוותיה.

השו"ע פסק כטור: "צפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה - חוצצת, פירשה רובה - אינה חוצצת".

הסבר מחלוקת **הרמב"ם** ו**הטור**:

מסביר **הב"י**:

א. לטור - כיון שפירשה מקצתה, הרי הוא עומד להגזז, וכל העומד להגזז - כגזוז דמי, ולא נחשב עוד כחלק מהגוף, וחוצץ הוא על חלק הצפורן שאינו עומד להגזז במקום שהוא מעורה בו (ואף שהוא בית הסתרים - מ"מ צריך להיות ראוי לביאת מים). וכשנפרשה רובה - אפשר לתלוש לגמרי, ומזה שלא מסירתו משמע שאינה מקפדת (כשנפרש מיעוטה - י"ל שמקפדת, ולא מסירתו בגלל הקושי בכך).

ואילו **הרמב"ם** - ס"ל דצפורן, אפילו כשהיא מחוברת לגוף ועומדת ליקצץ - לא חוצצת, ולכן גם שנדלדלה - לא חוצצת. וכשם שהיא יכולה לתלוש כשפירשה רובה, כך גם בפירשה מיעוטה. ומדלא תלשה - אלמא לא קפדה (וצריך לומר דבכ"מ אין דרך הנשים להקפיד בזה, ולפיכך אנו תולין הדבר בדעתה של זו (ב"י)).

ב. וכתב **הב"י** שהוא הנכון: המחלוקת היא לענין אם נמצא על הצפורן שום דבר חוצץ.

טור: אם פירשה מיעוטה כיון שמחוברת לגוף חשובה כגוף - ולכן זה חוצץ. ואם פירשה רובה, כבר אינה נחשבת כחלק מהגוף - וא"כ אין בכך כלום.

רמב"ם: כיון שעומדת להיקצץ - כקצוץ דמי, כל מכנגד אותו החלק שפורש נחשב כקצוץ, ואם יש עליו חציצה אינו חוצץ.

בספר "**מגיד ישרים**" **לב"י** כתב, שאמר לו המגיד שמשמים הסכימו לפירוש השני, ואעפ"כ לא ימחוק הראשון. והעיר ע"כ **הגר"י סמבטהלי** שזהו פלא.

ג. הט"ז (סקכ"ב) הסביר כדעת **הטור** (והשו"ע) שכשפירשה מיעוטה - מכיון שהסדק בין החלק הנפרש לעיקר הציפורן הוא דק, ואין המים יכולים לבוא לשם, הו"ל חציצה של עיקר הציפורן במקום ההוא. אבל כשפירשה רובה - אז הסדק רחב יותר ונכנסים שם המים שפיר, ולכן אינו חוצץ.

ו**כתב הש"ך** (סקכ"ו): מה שחוצץ בצפורן המדולדלת - זאת הצפורן עצמה, ולא כהסבר **הב"י** (השני) שנמצא על הצפורן דבר חוצץ.

ו**כתב הבדה"ש** (ס"ק קנו): כיון ש**הרמב"ם** ו**ר' ירוחם** חולקים (ובלו"ש הוסיף את **הראב"ד**, **רשב"א** ו**יסמ"ג**), וסוברים שבכל ענין אינו חוצץ אם כבר טבלה ועבר עליה לילה אחד עם בעלה, יש להקל שלא תחזור ותטבול אפילו אם לא שימשה, דמכוער הדבר להצריכה טבילה שניה. וכן יש להקל כשא"א לה לטבול שנית, אפילו אם לא לנה עדיין עם בעלה.

אם נעקרה הצפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע:

כתב הב"י: ש**הרמב"ם** נמי יודה שיש לחלק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה.

אם פירשה רובה: כיון שאינה עשויה להתרפות, חשיבי כנתלשה כולה. הלכך אם נמצא עליה דבר חוצץ - אינו חוצץ.

אם פירשה מיעוטה: כיון שעשויה להתרפות, חלק מהגוף הוא, ולכן אם נמצא עליה דבר חוצץ - מעכב לכו"ע.

יח. אבר ובשר המדולדלים (סעיף כ"ב)

תוספתא: "האבר והבשר המדולדלים באדם - הרי אלו חוצצין". וכ"פ **הטוש"ע**.

סימן קצח, עמוד 13

והסביר **הב"י**: הטעם לזה דכיון שאינם (האבר המדולדל או הבשר) יונקים עוד מהגוף, ועומדים לקטיעה - נחשבים כבר מעתה כקטועים, ואינם עוד כחלק מן הגוף. ולכן זה חוצץ על החלק המעורה שם בגוף (ואף שהוא בית הסתרים, מיהא צריך שיהא ראוי לביאת מים). ומשמע שאם עדיין יונק מהגוף - אינו חוצץ, שכן נחשב חלק מהגוף. **והט"ז** (סקכ"ב) הסביר: כיון שאינה מניחה את האבר והבשר תלוי ועומד בדלדולו, מפני שזה כואב לה הרבה, אלא מחזיקתו תמיד סמוך לגופה, כפי מה שיכולה להחזיק - יש לחוש שנמנעו המים מלבוא שמה במקום החתך.

שלפוחית - כתב **בבד"ש** (סי"ק קסה), דכל זמן שלא נפתח - אינו חוצץ, שהו"ל כגופה. אם השלפוחית נפתחה - צריכה להסיר את העור שעליה קודם הטבילה דהו"ל כבשר המדולדל - וחוצץ. אולם, אם כואב לה להסירו עכשיו, ואינה עומדת להסירו עד שיתייבש - נחשב עדיין כגופה עכשיו (ודמי לדין לקמן של **החת"ס**). ועוד, דאינה מקפדת עליו להסירו כמו שהוא עכשיו מפני הכאב, והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד, דאינו חוצץ.

האם כלה צריכה לגזוז שערותיה לפני הטבילה?

הפת"ש (סקי"ב): הביא בשם **החת"ס**, שרב אחד חושש, דחשיב חציצה כיון דסופן להתגלח. אך **החת"ס** פסק: דדוקא כשעומד להעשות מיד בלי הפסק דבר אחר ביניהם - חשיב חציצה. אבל הכא - אין השערות עומדות להתגלח עד אחר בעילת מצוה, והבעילה מפסקת בין הטבילה לגילוח - לא שייך עומד לקוץ כקצוץ.

י.ט. חציצה בתכשיטים ותחבושות (סעיף כ"ג)

תוספתא: "ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצים, לא מטמאין ולא מיטמאין, חוץ מקרום שע"ג המכה והאגד שע"ג המכה, והקשקשים שע"ג השבר, והשירים והנזמים והקטלאות והטבעות: אוצין (מהודק) - חוצצין, רפין - אין חוצצין".

א. שיטת **הרמב"ם**: אגד וקשקשים נשנו בתוספתא לענין חציצה, לכן דינם שאם מהודקים - חוצצים, רפויים - אינם חוצצים.

שיטת **הר"ש**, **רא"ש**, **רשב"א**, **סמ"ג**: אגד וקשקשים נשנו בתוספתא לענין טומאה ולא לענין חציצה. לענין חציצה באגד וקשקשין - אפילו רפויין - חוצצין, דלא עיילי בהו מיא - שפיר אפילו כשרפויין. רק מ"השירים והנזמים, וכו"ו מדברים לענין חציצה.

ב. הקשה **הרא"ש**: מדוע טבעת דחוקה חוצצת, ה"ז מיעוט שאינו מקפיד?! ותירץ בשם **הראב"ד**: שמקפדת להסירו בשעת לישא, וכיון שמקפדת בשום פעם, אע"פ שאינה מקפדת בשעת טבילה - הוי חציצה. וכ"כ **הרשב"א**.

ג. שיטת **הרמב"ם**: כל הדברים שהוזכרו בתוספתא לבעלה: רפויים - אינם חוצצים, מהודקים - חוצצים.

להלכה

השו"ע פסק כרמב"ם: "השירים והנזמים והטבעות והקטלאות: אם הם רפויים - אינם חוצצים, ואם היו מהודקים - חוצצים. וכן הדין באגד שעל המכה, וקשקשים שעל השבר".

והש"ך (סקכ"ח): הביא בשם **הב"ח** שפסק כר"ש, רא"ש ועוד - שבאגד וקשקשים - אפילו רפויים חוצצים, דלא עיילי בהו מיא שפיר.

וכתב **הסד"ט** (סק"י): דדין זה הוא בדיעבד, אבל לכתחילה יש להסירם מעל גופה קודם טבילתה, דשמא יבוא להכשיר אף במהודקים. ועוד, שאין אנו בקיאים כ"כ לידע מה נקרא רפוי.

כתב **בפת"ש** (סקי"ד): שלכאורה יש להתיר לנשים חשובות שאינן לשות, ואינן מסירות את טבעותיהן כלל, לטבול עם הטבעת (מדין מיעוט שאינו מקפיד). אך כתב שאין להקל בזה, כדי שלא יבוא לכלל טעות להתיר גם בשאר נשים (וכ"כ **סד"ט**, **לח"ש**, **חכ"א**).

מ"מ, כתבו הפוסקים, אם טבלה כך ולנה אצל בעלה - אין מצריכים אותה לטבול שנית (ועיין **בבד"ש** (סי"ק קעא) שכתב דהנ"מ בטבעת שאין בה אבן טובה. אבל בטבעת שיש בה אבן טובה, מקפידים עליה שלא תתלכלך).

כתב **בשיבת ציון** (**בפת"ש** סקט"ו): דאשה שיש לה כאב עינים רח"ל, וצווה עליה רופא מומחה, שלא יבואו מים כלל על עיניה, אפילו מחוץ לעינים, פן תאבד מאור עיניה - דתקנתה שתרד עם אשה אחרת למקוה, ואותה אישה תדיח ידיה במי מקוה שתהיינה טופח ע"מ להטפח, ותכסה עיני האשה הזאת ברפיון קצת ותטבול. ואותה אשה בעצמה אינה יכולה לכסות עיניה לבד, דהטבילה

סימן קצח, עמוד 14

צריכה להיות כמו שהיא הולכת (ונתינת אגד על עיניה לא יועיל, כיון שהיא כל עיקרו של האגד למנוע ביאת מים מגופה, ובה יש לגזור שמא תדבקו שם בחוזק).

ובדרכי טהרה (עמ' פז): פסק ע"פ השיבת ציון הנ"ל - כאשר אינה יכולה להסיר הטבעת מאצבעה בשום אופן, אין לה לדחות את טבילתה משום כך. אלא תכניס את ידה למי המקוה לפני הטבילה ותסובב את הטבעת שעל האצבע בתוך המים באופן שיכנסו מי המקוה מתחת לטבעת, ואח"כ תטבול.

כ. דין בית הסתרים (סעיפים כ"ד-כ"ז)

א. כללי:

גמרא (קידושין כה, א): "מעשה בשפחה של בית רבי, שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת. נהי דביאת מים לא בעינן, מקום הראוי לבוא בו מים בעינן. כדר' זירא, דאמר ר' זירא: כל הראוי לביילה - אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לביילה - בילה מעכבת בו".

נחלקו הראשונים: אם דין זה (שבית הסתרים צריך שיהיה ראוי לביאת מים) הוא מדאורייתא או מדרבנן?

תוס' - הוא מדאורייתא. ונדרש מייתורא דקרא: 'ורחץ את כל בשרו' - תיבת 'כל' אתא לרבויי בית הסתרים שיהיו לכל הפחות ראויים לביאת מים - והוי מדאורייתא.

ריטב"א ורשב"א - אינו אלא מדרבנן. והטעמים להחמיר בזה: **א.** כיון שהשיניים והלשון מתגלים הם לפעמים, חששו חכמים שבני אדם יטעו ויאמרו שדינם כדן מקומות הגלויים, ואעפ"כ לא טובלים אותם, ושה"ה לשאר הגוף - שא"צ שכל הגוף יוטבל, אלא סגי ברובו. **ב.** כיון שלענין קבלת טומאה שוה בית הסתרים למקומות הגלויים בגוף, אמרו חכמים ששוה לו גם לענין טבילת טהרה (הובא בבדה"ש ס"ק קעו).

ב. חציצה בשיניים (סעי' כד)

במעשה הנ"ל של שפחתו של רבי, התקשו - מדוע עצם בין שיניה חוצץ, הרי זה מיעוט שאינו מקפיד?! ותירץ ר"ש - שפחתו של רבי היתה נשואה, וכל אשה נשואה מקפדת על בית הסתרים שלה, כדי שלא תתגנה על בעלה. או, דעל עצם שבין שיניה כולי עלמא קפיד!

כתב הרא"ש - "צריכה האשה לחצוץ בשיניה, שלא יהיה בהם דבר חוצץ".

והוסיף הב"י - "וכן בדין, שהרי שיניים עשויין לימצא ביניהם שיורי מאכל".

וכ"פ בשו"ע: "צריכה לחצות שיניה, שלא יהא בהם דבר חוצץ, שאם טבלה ונמצא שום דבר דבוק בהם - לא עלתה לה טבילה".

וכתב הש"ך (סק"ל) בשם הב"ח - שדין חציצת השיניים אינו חוב עליה, אלא צריכה לעשות זאת לטובתה, כדי שלא תצטרך לחזור ולטבול במקרה שתמצא דבר חוצץ לאחר הטבילה.

אך הש"ך דחה אותו, וכתב כב"י - שחוב הוא לה.

ג. אכילה לפני הטבילה

ב"י ורבינו ירוחם - הובא מנהג הנשים שלא לאכול בשר ביום לכתן לטבול, מפני שהוא נכנס בין השיניים יותר ממאכל אחר. ואע"פ שבדקות וחוצצות השיניים, מ"מ חישיינן דלמא משתייר מיניה ולא אדעתיה.

השו"ע: הביא מנהג זה, וכתב - "ומנהג יפה הוא".

ו**כתב הט"ז** (סק"ה): שפשוט שאם אכלה בשר, אין צריך לעכב הטבילה בשביל זה. וכן בשבת וביו"ט המנהג שאוכלים בשר, אלא שצריכה להזהר לנקר ביותר אח"כ.

ו**כתב הבדה"ש** (ביאורים עמ' נב): שגם כשאוכלת על שולחן אחרים, וחוששת שאם תמנע מאכילת בשר ירגישו שזה ליל טבילתה, ומדרכי הצניעות להסתיר ליל טבילתה, מ"מ לא תאכל בשר, משני טעמים: **א.** לא כ"כ ברור שלא אוכלת בשר מסיבה זו. **ב.** עיקר הצניעות בליל הטבילה הוא בהליכה לטבילה. אך כשיודעים שהולכת לטבול - ליכא איסורא בזה, ואין כדאי לדחות מנהג ישראל, למנוע באכילת בשר, בשביל זה.

ד. אכילה בין הרחיצה לטבילה:

סימן קצח, עמוד 15

כתב **הרא"ש** (בהלכות נדה בקיצור): "מנהג יפה נהגו הנשים שאינן טועמות כלום בין הרחיצה ובין הטבילה, כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה".

וכתב **הש"ד**: "ואין לה לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעה שלא ידבק".

הרמ"א הביא את דעת שניהם, וכתב: "וכן נהגו".

וכתב **בבד"ש** (ס"ק קפט): "ודוקא אכילה הוא דאסור, אבל שתיה מותר, שאינו גורם חשש חציצה בפה. ומ"מ נכון שתרחוץ פיה במים אחרי כן, אם שתתה שאר משקים".

ולענין טבילה אחר סעודת ליל שבת - כתב בסימן קצט (עמ' קט בביאורים): "נראה שלשעת הצורך יש להקל בכך, בשגם שעיקר דבר זה אינו מדינא אלא מנהג שנהגו בנות ישראל. ולכן במקרה שהיא אוכלת בשולחן אחרים, וכדו', נראה שמוותרת לאכול קודם טבילתה. וה"מ בדיעבד שהוזמנו כבר אורחים, אבל לכתחילה יש להימנע מזה".

ה. קרצה שפתותיה (סעיף כז):

משנה (מקוואות פ"ח, מ"ה): "נתנה שערה בפה, קפצה ידה, קרצה שפתותיה - כאילו לא טבלה".

הטעמים לאיסור:

א. רא"ש, ראב"ד, רמב"ן, רשב"א ור"ש בלשון שני - מפני שע"י דיבוק השפתיים מתכסה הבשר החיצון שלהם, ותוך הפה צריך להיות ראוי לביאת מים, וכשסגור חזק - אינו ראוי לביאת מים, והווי מיעוט המקפיד [ואע"פ שעכשיו רוצה היא שיהיו שפתותיה קרוצים זה על זה, בזמנים אחרים רוצה היא בפתחת פיה, כגון בשעת אכילה ודיבור, וחשיב בכך כמקפיד עליו (אגרו"מ סי' צח, ובבד"ש ס"ק רט)].

ב. ר"ש בלשון הראשון (ואחרונים רבים) - "ולא באו מים בשערה".

בסגירת השיניים בחזקה - **הפת"ש** (סק"יז) כתב בשם **חמודי דניאל** - שאין זה חציצה. **והלח"ש** מחמיר בזה.

וכתב **בבד"ש** (סקר"א) - שלכתחילה ודאי שאין להקל בזה.

סע' כה - כו

גמרא - מעשה בשפחתו של רבי וכו'.

ראב"ד - אם לא הדיחה ונמצא - לא עלתה לה הטבילה. אבל אם לא הדיחה ולא נמצא - עלתה לה הטבילה. לא בדקה לפני ואחרי, ואח"כ אכלה או נתעסקה בכתמים ונמצא - תולים להקל שבאו אח"כ.

רוקח - במקרה של נתעסקה, הוה כאילו לא עשתה בדיקת הגוף, ולא עלתה לה טבילתה.

ש"ך - כתב שהטעם לראב"ד - כיון ששארי הגוף בעיני ביאת מים ממש, לכן תלינן לחומרא. אבל כאן, שלא הצרכנו ביאת מים אלא רק ראוי - מקילים.

לריטב"א - שהדין בבית הסתרים מדרבנן - ספק דרבנן לקולא.

לתוס' - שמהתורה מקילים, כיון שהתורה עצמה הקלה והצריכה רק ראוי לביאת מים, אף חכמים הקלו, כיון שהווי מיעוט המקפיד מדבריהם.

עט"ז - אם היה דבר חוצץ, היה נשאר ולא היה נופל. ואם אינו - כנראה שלא היה.

שו"ע (סע' כה-כו) - פסק לקולא כראב"ד בשני המקרים.

ש"ך - יש להחמיר כרוקח בקולא השניה.

כא. אחיזת חברתה בידה (סעיף כ"ח)

משנה (מקוואות פ"ח, מ"ה): "ת"ר: האוחז באדם ובכלים ומטבילן - טמאין. ואם הדיח את ידו במים - טהורים. ר' שמעון אומר - ירפה, כדי שיבואו בהם מים".

שיטות הראשונים בהסבר המשנה:

הרמב"ם: מחלוקת ת"ק ור"ש בשלא הדיח ידו וירפה ידו: ת"ק מחמיר (גזירה שמא לא ירפה), ור"ש מיקל. ואם הדיח ידו (ובין אם החזיק בחזקה או שריפה ידו) - לכו"ע הוי טבילה טובה. והלכה כת"ק.

רשב"א: מחלוקת ת"ק ור"ש בהדיח ידו: לת"ק - מועיל אפילו אם תפס בחוזק (וכ"ש כשריפה ידו), ולר"ש (מחמיר יותר) - מועיל רק בריפוי. ואם לא הדיח ידו - מועיל ברפוי הטבילה. והלכה כת"ק.

סימן קצח, עמוד 16

השו"ע פסק כרשב"א: "לא תאחוז בה חברתה בידיה בשעת הטבילה, אא"כ רפתה ידה כדי שיבואו המים במקום אחיזת ידה. ואם הדיחה ידה במים תחילה - שרי, שמשקה טופח שעל ידה - חבור למי המקוה".

הב"ח (מובא בש"ך סקלי"ה): פסק כרמב"ם דאפילו ברפתה ידה לא עלתה לה הטבילה - גזירה אטו לא רפתה. והטעם שגוזרים - דמתוך שהוא בהול ומתפחד פן ישמט מידי, הוא דוחק את ידיו עליו שלא במתכוין.

ובבד"ש (ס"ק ר"ד): כתב בשם הלח"ש והסד"ט שיש להחמיר כב"ח (כרמב"ם). אולם אם לנה כבר עם בעלה, יש להקל שלא להצריכה טבילה נוספת. ואמנם, ה"ט"ז (סקכ"ז) פסק כשו"ע (כרשב"א) ובתנאי שלא תאחוז בכוח.

ב. הדחה במה?

הרמ"א (סי' קכ, ב) **והש"ך** (סקל"ז) כתבו: שהדחה מועילה רק במי המקוה. ואם הדיחה ידה במים תלושים - לא מהני (וכתב הסד"ט דצריכה להשאיר ידה בתוך המים, ואם הוציאה היד מן המקוה לאחוז בחברתה - לא מהני שכן ע"י הוצאת היד - נעשו המים שעליה כתלושים).

ה"ט"ז (סקכ"ח): כתב שמועיל הדחת היד אפילו במים תלושים.

וכתב **בבד"ש** (ס"ק ר"ט): דלדינא יש להחמיר כש"ך, ולהצריכה טבילה נוספת. ובשעת הדחק, אפשר להקל היכא שהאחיזה היה רק בדיבוק בינוני ולא בחוזק.

ג. כתב **הש"ך** (סקל"ז): דכל ההיתר של הדחת הידים תחילה, הוא רק בדיעבד, אבל לכתחילה לא.

הדרישה וה"ט"ז (סקכ"ז) כתבו: שמוותר לסמוך על זה לכתחילה.

ד. **אשה נכה** - כתב **הש"ך** (סקל"ו) בשם **המשאת בנימין**: דיש להתיר שחברותיה תאחוזנה בה, וידיחו ידיהן תחילה במים עד שיהא טופח ע"מ להטפח (ולא תוציאנה ידיהן מן המקוה אחר שהודחו), כיון דא"א בענין אחר בזה (והוסיף שאין לה תקנה שישכיבוה על סדין ויטבילוה, דסדין מקבל טומאה. ועיי"ל סעי' לא).

כב. אופן הטבילה (סעיפים ל"ה, ל"ח-מ')

גמרא (נדה סז, א): "אמר ר"ל: האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. כדתנן: האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים, אשה נראית כאורגת וכמניקה את בנה".

משנה (נגעים פ"ב, מ"ד): "כיצד ראיית הנגע? האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים, והאשה כעורכת ומניקה את בנה. כאורגת - בעומדים לשחי - ליד ימנית. ר' יהודה אומר: אף כטווה פשתן לשמאלית".

ופרשו הראשונים - "דרך גדילתה" - לא תדחוק זרועותיה על בשרה, ולא רגלה ושוקיה זו בזו - אלא כדרך הילוכה.

סיכום אופן הטבילה ע"פ **השו"ע** (סעי' לה):

א. לא תטבול בקומה זקופה - מפני שיש מקומות שמסתתרים בה.

ולא תשחה הרבה - עד שידבקו סתריה זה בזה.

אלא שוחה מעט - עד שיהיו סתרי בית הערוה נראים כדרך שנראים בשעה שהיא עורכת.

ב. ויהיה תחת דדיה נראה - כדרך שנראה בשעה שמניקה את בנה.

ג. ויהיה תחת בית השחי נראה - כדרך שנראה כשאורגת בעומדין.

ד. ואינה צריכה להרחיק ירכותיה זו מזו יותר מדאי.

ה. וגם לא להרחיק זרועותיה מהגוף יותר מדאי - אלא כדרך שהם בעת הילוכה.

אם שחתה ביותר או זקפה ביותר:

רמב"ם, **ערוך**, **סמ"ג ורשב"ץ** - טבילה דרך גדילתה היא דוקא לטהרות, אבל לבעלה לא צריכה (בדיעבד) (גורסים - ולית הלכתא ככל הני... אלא לטהרות וגו').

ראב"ד ורשב"א - גם בדיעבד לא עלתה לה טבילה.

השו"ע (סעי' לה) - כתב דעה ראשונה בסתם, ושניה ביש מי שאומר.

והקשה **הש"ך** (סקמ"ט) - דצ"ע, שהרי מרן (סעיפים ח, ט) פסק כמאן דלא גריס 'לית הלכתא' (וא"ש ועוד), וא"כ מדוע מביא את דעת הרמב"ם בסתם?

סימן קצח, עמוד 17

וכתב ה"ט"ז (סקל"ח) - הטעם שלא מועילה הטבילה חיישינן שידבקו הקמטים שהם בגוף, למעלה מן המים, ונמצא שבביאתם למים כבר הם מדובקים. ולפ"ז, אם הכניסה עצמה עד צוארה במים תחילה - הוה טבילה בדיעבד בכל גוונא (מפני שהמים מקדימין. כדלעיל סעי' ל). וסיים: "וניל, שנכון לכל אשה שתעשה כן, שעכ"פ יש בזה צד מעליותא אם תשחה הרבה ולא אדעתא".

וכתב המהרש"ם (נדה"ש, ביאורים עמ' עד): דלמנהג הנשים כיום שטובלות ב' פעמים, אין לחוש לשחיה מרובה לפי ה"ט"ז.

אולם, ה"ש"ך (בנקה"כ) חלק על ה"ט"ז - שכן יש לחוש שע"י התהוות הקמטים, לא יהיו המים שבתוך הקמטים מחוברים למי המקוה, שדיבוק צדדי הקמט להדדי יגרום הפסקה ביניהם.

הערה"ש, סד"ט וקישו"ע - פסקו כ"ט"ז.

ובבדה"ש (שם) - כתב, שלכתחילה יש לחוש לדעת ה"ש"ך בנקה"כ, ולהצריכה טבילה נוספת.

להלכה:

כתבו הסד"ט, חכ"א וערוה"ש - שיש לסמוך בשעה"ד על הדעה הראשונה - דעלתה לה הטבילה בדיעבד.

כתב הרשב"א - דצריך שיהיה המקוה גבוה מעל טבורה זרת לפחות.

וכ"פ השו"ע (סעי' לו). והסביר הגר"א (סקמ"ב) - דאל"כ תשחה הרבה, וקיי"ל (סעי' לה) דצריכה לטבול דרך גדילתה.

ר' ירוחם - מ' סאה, אם יכולה לטבול כל גופה בפעם אחת - תשחה כדג.

צורת הפה בזמן הטבילה (סעי' לח):

משנה (מקוואות פ"ח, מ"ה): "נתנה שיערה בפיה, קפצה ידה, קרצה שפתותיה - כאילו לא טבלה". ופירשו הר"ש והרא"ש - דקרצה היינו לשון דוחקת - שדוחקת שפתותיה ביותר. ועל כן הדין בזה: "אינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו בה מים, ולא תקפוץ אותו יותר מדאי. ואם קפצה - לא עלתה לה טבילה. אלא, תשיק שפתותיה זו לזו דיבוק בינוני". וכ"פ השו"ע (סעי' לח).

צורת העיניים בזמן הטבילה (סעי' לט):

גמרא (נדה סז, א): "א"ר יוחנן: פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה". רש"י, תוס' ורא"ש - לא גורסים לאחר שמועות אלו: 'ולית הלכתא וגו'. וא"כ, כל השמועות הללו הן להלכה אף לבעלה.

ר"ן, רמב"ם ועוד - כן גורסים ולית הלכתא... ולא איתמר אלא לטהרות, אבל לבעלה שפיר דמי... וא"כ, לדעתם לכתחילה צריכה לבעלה כל הני חומרות, ובדיעבד - עלתה לה טבילה.

השו"ע (סעי' לט) כתב: "... יש אומרים שלא עלתה לה טבילה".

וכתב ה"ש"ך (סקמ"א) בשם הר"ן: ההבדל בין עיניים לפה - שבעיניים הקמטים לא מעכבים כ"כ את המים כמו בפה.

בבדה"ש (ס"ק רצד): כתב שלדינא יש להחמיר ולטבול, א"כ א"א לה לטבול שנית.

כתב הרמב"ן: "מדיני חציצה - לא טוב היות האדם מחמיר יותר מדאי, ומחפש אחר הספיקות לפסול טבילתה בדבר הקל, כי אם כן אין לדבר סוף. אלא, אחר שחפפה ראשה וסרקה במסרק, וחפפה ורחצה כל גופה בחמין, ונזהרה לבלתי תגע בשום דבר חוצץ, ותעשה טבילתה בפשיטות איבריה וכל גופה, לא יכניס אדם ראשו בספיקות החמורות אשר אין להם קץ וסוף. כגון עצמה עיניה ביותר, קרצה שפתותיה ביותר ומשאר ספיקות. כי מי יוכל להבחין בין עצמה ביותר ובין לא עצמה ביותר" (בבדה"ש ס"ק רצ).

כג. צריך להעמיד על גבה יהודית - ובענין שער ראשה (סעיף מ')

רא"ש ורשב"א: "תעמיד אשה על גבה בשעה שהיא טובלת, שתראה שלא ישאר משער ראשה צף ע"פ המים".

ראב"ד ור' ירוחם: "אם כרכה שער ראשה בדבר שאינו חוצץ בחוטי שער, וטבלה בינה ובין עצמה - עלתה לה הטבילה".

וכתב הב"י - דהרא"ש והראב"ד לא חולקים. אלא שהרא"ש דיבר כשיש עמה אשה אחרת, והראב"ד - כשאין עמה אשה אחרת.

אך הב"ח כתב - שהרא"ש והראב"ד חולקים. דלראב"ד - אפילו לכתחילה די לה בכריכת שער, וא"צ אשה אחרת. ונקטינן כרא"ש שצריך אשה אחרת.

בשו"ע כתב: "צריך להעמיד על גבה יהודית גדולה, יותר מיי"ב שנה ויום אחד, בשעה שהיא טובלת, שתראה שלא ישאר משער ראשה צף ע"פ המים. ואם אין לה מי שתעמוד על גבה, או שהוא בלילה - תכרוך שערה על ראשה בחוטי צמר, או ברצועה שבראשה, ובלבד שתפרס. או בשרשראות של חוטים חלולות, או קושרת בגד רפוי על שערותיה".

וכתב **בבד"ש** (סקש"ד): דבדיעבד אפשר לסמוך על הכריכה אפילו כשיש איתה אשה אחרת במקום (כדעת **הראב"ד** ע"פ הבי"ח).

ובפת"ש (סקי"ב) כתב בשם **רעק"א** - שאם לא כרכה שערה, וטבלה בינה לבין עצמה - לא עלתה לה הטבילה.

בדה"ש (סי"ק שיב) בשם **מהרש"ק** (מובא בסד"ט) - אשה זריזה ואינה נבהלת במים שתפסה שערה בידה עד שהמים עולים היטב על ראשה, ואז פתחה ידיה - הוי שפיר טבילה, ובשעת הדחק יכולה לסמוך על זה.

ובבדה"ש (סקש"ג): הוסיף בשם **הקנאת סופרים** טעם נוסף לכך שתעמיד על גבה אשה בשעת הטבילה - והוא שתראה ששאר גופה נכנס כולו במים. ולפי"ז, גם נשים מגולחות שער צריכות להעמיד נשים על גבן. אך מ"מ, במגולחות אין זה מעכב.

כד. אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים (סעיף מ"ג)

תוספתא (פ"ח, ה"ה): "אספנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים: רבי אומר - חוצץ, ר' יוסי בר' יהודה אומר - אינו חוצץ".

הרמב"ם: פסק כרבי, משום שהולך לשיטת ר' זירא בקידושין, שצריך שיהיה ראוי לביאת מים. וכ"פ **השו"ע**.

כה. הטלת מים לפני הטבילה (רמ"א סעיף מ"ג)

כתב **הרמ"א** (בשם **שע"ד**): "י"א שהאשה צריכה להטיל מים קודם הטבילה אם היא צריכה לכך. גם צריכה לבדוק עצמה בגדולים ובקטנים, שלא תהא צריכה לעצור עצמה, ולא יהיו ראויים לביאת מים. גם צריכה להסיר צואת החוטם".

וכתב **הש"ך** (סקנ"ה) בשם **הב"ח** - "ומיהו כ"ז אינו מעכב בדיעבד".

לענין צואת האף - עד היכן צריכה להסיר את הצואה?

י"א - שרק בצואה המונחת בשפת החוטם (או משום שהצואה שבפנים אין מקפידים עליו, והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד. או משום שחלל החוטם הוי בית הסתרים שאין דרכו להתגלות, ולכן גם לא צריך להיות ראוי לביאת מים).

וי"א - שצריכה להסיר מה שאפשר כפי הגעת ידיה (וכדעיה זו מחמיר **בבד"ש** (סקש"ל)).

כתב **החכ"א** - שצריכה ג"כ להסיר צואת אוזניים.

כו. טבילה בבגדים (סעיף מ"ו)

גמרא (ביצה יח, א): "נדה מערמת וטובלת בבגדיה".

וכתבו **הרא"ש והרמב"ם**: שנדה שטבלה בבגדיה - מותרת לבעלה. וכ"פ **השו"ע**.

וכתב **הש"ך** (סקנ"ו): שכ"ז דוקא בבגדים הרפויים עליה, אבל לא באותן שהן מהודקים.

וכתב **בבד"ש** (סי"ק שנא) בשם **המנחת יצחק** (ח"ד, סי' לה) - דאשה שטבלה בבגד שחיה - לא עלתה לה הטבילה, שהוא ג"כ מהודק על גופה וחוצץ בפני המים.

כז. דין כוונה בטבילה (סעיף מ"ח)

גמרא (חולין לא, א): "איתמר: נדה שנאנסה וטבלה - א"ר יהודה אמר רב: טהורה לביתה (לבעלה) ואסורה לאכול בתרומה. ור' יוחנן אמר: אף לביתה לא טהורה. א"ל רבא לרב נחמן: לרב דאמר טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה - עוון כרת הותרה, איסור מיתה מיבעיא?! א"ל: בעלה חולין הוא, וחולין לא בעי כוונה...".

עוד שם **בגמרא** (לא, ב): "ה"ד נדה שנאנסה וטבלה? אילימא דאנסה חברתה ואתבלה, כוונה דחברתה כוונה מעלייתא היא...".

סימן קצח, עמוד 19

הרמב"ם והר"ן - פסקו כרב שלכתחילה צריך כוונה, ובדיעבד עלתה לה הטבילה.
הרשב"א והרוקח - פסקו כר' יוחנן, דגם בדיעבד לא עלתה לה הטבילה (שרב ור"י הלכה כר"י, ורבה כוותיה ס"ל, ובשל תורה הלך אחר המחמיר).
השו"ע פסק כשיטת הרמב"ם: "נדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים, או שירדה להקר - ה"ז מותרת לבעלה".
והרמ"א כתב: "ויש מחמירין ומצריכין אותה טבילה אחרת - ויש להחמיר לכתחילה".
וכתבו **הש"ך והט"ז** - דאם אנסה חברתה אותה וטבלה, הוה טבילה לכו"ע, דכוונת חברתה הוה שפיר כוונה.

צניעות בליל הטבילה

כתב **הרמ"א** (סעי' מח): "יש שכתבו שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה. וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות, שלא ירגישו בהן בני"א. ומי שאינה עושה כן, נאמר עליה: 'ארור שוכב עם בהמה'. ויש לנשים ליזהר כשיוצאות מן הטבילה שיפגע בה חברתה, שלא יפגע בה תחילה דבר טמא או גוי. ואם פגעו בה דברים אלו - אם היא יראת שמים תחזור וטבול".

בעיות מעשיות בחציצה

א. שיער

א. שער צבוע:

בשו"ע (סעי' יז): "צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהם ושער ראשן - אינו חוצץ".
וכתב **הש"ך** (סקכ"א) הטעמים: א. דאע"פ שהוא חופה רוב או כל השער, הרי הוא כגופו של שער שאינו חוצץ, והשער עצמו הוא כגופו של אדם. ב. המראה מן הצבע אין בו ממש.
וכתב **בדרכי טהרה** - ששער צבוע אינו חוצץ, אא"כ נראים שורשי שערותיה (וגם בזה עלתה לה הטבילה בדיעבד).
שבט הלוי (סי' יז, א): מעיקר הדין - אינו חוצץ, כיון שהוא לנוי. אך למקפידה להסירו משום חציצה או רחיצה, לדידהו הוי מקפיד וחוצץ.

ב. גילוח שער הראש (או תספורת):

שבט הלוי: שער אינו חוצץ, ואם נוהגת לקצוץ לפני הטבילה, יש להחמיר שחוצץ. וטוב שלא תקפיד לקצוץ בכל פעם, כדי שלא יחשב כעומד להיקצץ, אלא שתקצוץ פעמים לפני הטבילה ופעמים אחריה. ואם גדלו מעט ודאי שאין עומד להיקצץ, ואינם חוצצים.
בדה"ש (סי' קמח): לכתחילה יש להסתפר לפני הטבילה, מחשש לדעה שעומד להיקצץ כקצוץ דמי וחוצץ. ובדיעבד - א"צ טבילה שנית. ובשהע"ד - יכולה להקל אף לכתחילה.
אגרו"מ (יו"ד ח"ב, סי' פ): דין כל העומד ליקצץ הוא רק בציפורנים, שרוב הנשים קוצצות. אבל בשיער, שהרוב לא נוהגות לקצוץ, אפילו לדידהו לא הווי חציצה.

ב. עין

א. עין תותבת:

דרכי טהרה (עמ' קנג): לכתחילה יש להוציאה לפני הטבילה. ואם דבר זה גורם בושה או צער גדול - אפשר לטבול יחד עמה, כי מקפדת שלא להראות בלעדיה, והיא כבית הסתרים.
שבט הלוי (ז, ב) בשם **שואל ומשיב**: כשר בדיעבד, שאמרו לו שאינו מונע חדירת מים, ורפוי בעין. ואפילו אם מעכב המים, הוי לנוי שתראה כבעלת עין, והוי מיעוט שאינו מקפיד.
אגרו"מ (יו"ד ח"א, סי' קד): אע"פ שנחשבת כמקפדת (כי בבית מוציאה העין), מ"מ יש לחלק בחציצה בין ב' סוגים: א. דבר חוצץ דבוק לגוף, שלא ראוי כלל לביאת מים. ב. כסה את הגוף בדבר מה. בבית הסתרים יש לאסור רק חציצה שבמין הראשון. והמין השני אין בו דין חציצה, אלא דין כיסוי.

ב. עדשות מגע:

קבועות - **דרכי טהרה** (עמ' קנג): אין חוצצות.
עדשות שמוציאים מדי יום - **דרכי טהרה**: אם מקפידה לא לישן עמהם בלילה - חוצץ אפילו בדיעבד. ואם אין מקפדת - לא חוצץ בדיעבד.

סימן קצח, עמוד 20

אגרו"מ (ח"א, סי' קד בסופו): מהיות טוב צריך להסיר, אך בדיעבד אינו חוצץ, כיון שאינו דבוק לעין.

שבט הלוי (ז, ב): לכתחילה יש להוציאם, ובדיעבד הטבילה כשרה - דאינו מהודק.

ג. אוזניים

כשסכנה לאוזן בחמים או בקרים:

דרכי טהרה (עמ' קנג): תבקש מחברתה שתרכיב את אצבעה במי המקוה, ותניח את אצבעה בתוך האוזן החולה ברפיון ולא בחוזקה. ואין האשה יכולה לעשות כן באצבע שלה, כיון שהטבילה צריכה להיות כדרך הליכתה. אם א"א - תניח צמר גפן טבול בשמן, ותקפיד ללכת עמו כמה ימים לפני ואחרי הטבילה, כדי שלא יהיה דבר שמקפידה עליו. וי"א שתניח בלי שמן במקום עמוק (ומקורו **בהר צבי** סי' קע).

ד. שיניים

א. סתימה קבועה:

חכ"א (כלל קיט, יח): "מה שסותמין נקבי השן ע"י רופא כדי שלא תכנוס בו רוח - חוצץ".

דרכי טהרה (עמ' קנה): לא חוצץ. וכ"פ **בשבט הלוי** (כד, ב. וע"עו, ז).

ובאגרו"מ (יו"ד, סי' צו): כתב שבזה **החכ"א** יודה להקל, כיון שעשויה בטוב, ומה שהחמיר - בסתימות קלושות שלהם. וכ"פ **בבדה"ש** (ס"ק קעט).

ב. סתימה זמנית:

דרכי טהרה: אם אינה בצבע השיניים, ובחזית הפה, אם מתביישת בכך - חוצצת. וראוי שתשאל שאלת חכם בזה.

אגרו"מ (יו"ד סי' צו, ענף ג): גם בסתימה זמנית טובא יש להקל, כיון שגם כשתסיר את הסתימה, לא תשאיר את הנקב שבשן מגולה, אלא תחליף אותו לסתימה קבועה. וכיון שתחזור לסתום, לא נחשבת כמקפידה.

ג. שיניים תותבות:

דרכי טהרה: יש להוציאן. ובדיעבד דכבר שבה לביתה - א"צ לחזור ולטבול.

בדה"ש (ס"ק קעט): כתב שגם בדיעבד יש לחזור ולטבול. וכ"כ **שבט הלוי** (כד, ב). אך כתב שבדיעבד יש להקל בשורה שלימה של שיניים, דע"י זכוכית מגדלת רואים שיש מים מתחת לשיניים.

ד. שן מתנדנדת:

בדה"ש (ס"ק קסב): כ"ז שהוחלט לא להוציאה - אינה חוצצת. כשהוחלט להוציאה - חוצצת, אפילו ראויה עדין להשתמש בה (**נשמת אברהם** (עמ' קלג): דומה לצפורן שפירשה רובה - שאינו חוצץ).

הורדת שער מטעמי יופי (פנים, בית השחי ורגליים):

דרכי"ט, בדה"ש (עמ' קמח): לכתחילה - יש להורידו לפני הטבילה (כיון שמקפידה להסירו ועומד ליקצץ). בדיעבד (או אף לכתחילה בשעת הדחק) - עלתה לה הטבילה.

רפואה

א. תחבושת:

דרכי טהרה: לכתחילה - יש להסירן לפני הטבילה, ואם א"א, ואינן מהודקות - יש להניח את המקום החבוש במקוה לפני הטבילה, כדי שהמים יספגו בכל התחבושת (ותעשה זאת ע"פ הוראת חכם).

יביע אומר (ג, יב): אם בהורדת התחבושת יש כאב גדול, וינתקו עם זה העור והבשר - יש להתיר, וא"כ זמן הורדת התחבושת תוך ימים אחדים.

ב. פלסטר :

דרכי טהרה : חוצץ אפילו בדיעבד, אפילו לנה אצל בעלה (רטיה שע"ג המכה חוצצת).
הר צבי (עמ' קסט) : אם אינה מקפדת, ומצטערת על הסרתה (מונחת לזמן ארוך) - אינה חוצצת.

ג. גבס :

לכו"ע : אם אפשר להסירו רצוי להסירו.

אם א"א להסירו :

הר צבי (עמ' קסב) : חוצץ. וזה שמונח לרפואה - אין בו משום להקל, כי אין בזה סכנה. ואם א"א להשפיע על הבעל שימשול ברוחו לחכות עד הטבילה, שתטבול עם הגבס ותטהר (וכ"כ בדרכ"ט בשמו).

ציץ אליעזר (סי' ד, ט) : אם א"א להסירו, ובהסרתו יגרום לכאב גדול וסכנה, והגבס מכסה מיעוט האבר - אפשר להתיר, כיון שזה מיעוט שאינה מקפדת עליו כלל.

ד. כוויות מהשמש :

דרכ"ט ובדה"ש (סי"ק קסב) : תסיר ככל האפשר, אך אם הכוויות טריות וכואבות - א"צ לקלף.
הר צבי (עמ' קסז) : משמע מרש"י (שבת טו, ב ד"ה בכלי זכוכית) : "שהן חלקים, ואין אדם מקפיד על טיט ודבר אחר הנדבק בהם, לפי שנופל מאליו". משמע שכל מה שנופל מאליו - אין בזה חציצה, שהרי אין מקפיד לנוטלו, ודיה במה שמסירה בשעת חפיפה.

ה. תפרים :

אם נימוח מעצמו - **דרכ"ט** : תגזור עד גובה העור ותטבול (כדין חץ וקוץ שאם נראה מבחוץ - חוצץ. ואע"פ שבעת רוצה שיהיו על בשרה, כיון שזה מאונס - לא חשיבה שאינה מקפדת). וכ"כ **בדה"ש** (עמ' מט ביאורים ד"ה באגד).

אם אינו נימוח מעצמו - **בדה"ש** : חוצץ אפילו בבית הסתרים.

דרכ"ט : אם הוצאתן קרובה - תמתין, אם רחוקה - תטבול, ובתנאי שלא יהיה מסביבם דם קרוש.

אגרו"מ (יו"ד ח"ב, סי' פז) : אם אינו נראה כלל לא נחשב לבלוע, ואם נראה - נחשב כמקפדת וחוצץ.

ידיים

א. טבעות :

שו"ע (סע' כג) : "השירים והנזמים והטבעות... אם הן רפויים - אינם חוצצים. ואם הן מהודקים - חוצצים".

דרכ"ט : מהודקות - חוצץ אפילו בדיעבד. אם קבועות ביד : אם רפויות - בדיעבד א"צ לחזור ולטבול. ואם מהודקות (ועדיין לא שמשה) - תחזור ותטבול.

יביע אומר (ב, יג, יז) סיבת החומרא בזה היא, כיון שמקפדת בשעת לישא (ראב"ד). וכיום שנשים אינן לשות, אלא קונות לחם - י"ל שאפילו מהודקות - אינן חוצצות (כדין מיעוטו שאינו מקפיד). וראוי להחמיר בודאי במהודקות, אך בספק - אין להחמיר.

בדה"ש (סי"ק קעא) : כתב שבטבעת שיש בה אבן טובה - מקפדת בכל אשה וצריכה טבילה שנית. ובטבעת שאין בה אבן טובה - אע"פ שהיא אשה חשובה, שאינה עוסקת במלאכות אלו - יש להחמיר (כדי שלא יבואו לכלל טעות להתיר בשאר נשים). אך כשלנה אצל בעלה - א"צ לטבול שנית.

טבעת שא"א להסירה מהאצבע - **דרכ"ט** : תכניס ידה למי מקוה ותסובב הטבעת על האצבע במים ואח"כ תטבול.